

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Disputationum Ludwellianarvm Secvnda

**Malcomesius, Johann Richard
Schmoll, Wilhelm Bernhard**

Giessæ Hassorvm, 1666

Tit. III. De Ll. Sctis. & Long. Consu.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35925

[C] Statum mixtum, disceptatæ Majestatis fictum & monstruosum foetum nos non agnoscimus, *conf. H. Grot. de I. B. & P. I. 3. 19. Horn. polit. part. architect. p. 570. seqq.* Omnino necessitas rem ad unum deduxit ex rationibus politicis peremptoriis, quippe quod politices magistri in Democratia exigant cives æquales & mediocres; jam vero post tot plusquam civilia bella multitudo ad restim erat redacta, qua occasione imperium ad paucos Oligarchicos divitiis pollentes devenit, quorum alter parem, alter superiorem ferre non poterat: hic cum arcana, quæ Illustr. Andreas Comes de Lesno *in manu duct. ad fusio rem indog. arcan. c. 3. §. 2. seqq. & c. 5. §. 2. seqq.* post alios recenset, negligenterur, impletum est vaticinium Ciceronis Orat. de harusp. resp. p. m. 530. ibi: Neque enim ullus alius discordiarum solet esse exitus inter claros & potentes viros, nisi aut universus interitus, aut victoris dominatus, aut regnum.

(D) Ipse Bachov. *ad §. 17. Inst. de R. D.* id monet, sed minime omnium observat, & in primis præter locos ab A. N. citatos eandem dicam Imp. & lctis scribit *not. ad Treut. 1. 25. 1. com. ad Prota p. 39. & 90. comm. ad Inst. §. 5. de jure naturali G. & C. not. ad VVesemb. de J. & I. n. 17. & more solito exscripsit Vinn. ad §. 5. Inst. de j. nat. G. & C. consensit Dn. Hahn. hic.* sed isti sententiæ dudum satisfactum ab aliis.

[E] Ultimo ad h. c. notandum, quaestionem status novissime movisse plebiscitis post Dn. Hahn. p. 93. Sichman. *Spec. imper. p. 112. ibi: Si veritati nil quicquã detrahimus, plebiscita, utpote inprimis a plebis secessione 17. post Reges exactos an. facta, Senatuscons. longe noviora esse deprehendimus:* quibus verbis non tantum Iureconsultum & Imperatorem, sed & Wesembecium nostrum, qui iusto ordine plebiscita Senatus cõsultis præponit, carpit. Sed cui plebsi contrarius sit *d. loc. p. 230.* vel hoc nomine nõ audiendus erit.

TIT. III. De LL. SCTIS. & LONG. CONSU.
Quæ edicto Prætorio) Jas. & Dd. hic allegati leges (statuta N Ducum, Marchionum, Comitum, &c. juri prætorio comparant, & actiones omnes ex iis descendentes ad Prætorias referunt, quos sequuntur etiã *Zaf. ad §. 3. Inst. de Acton.*

Idem
statuit
Dn.
Hahn.
p. 113.

actionib. n. 4. & Schneid. n. 7. & 8. Verum non recte ut
autor noster monet, quia duces, Comites &c : perpetuam habent jurisd. non temporalem ut olim Prætores; deinde quia in Ducatibus suis regalia & eadem ferè jura quæ Imperator in Imperio habet, Prückman. in rub. quæ sine regalia n. 36. Forst. junior. d. D. 1. th. 2. lit. C. Adde Reinking. de R. S. & Eccl. l. 1. class 4. cap. 16. n. 21. Bachov. ad Treut. 1. 3. 61. & disp. 23. th. lit. C. (a)

Idem
Dn.
Hahn.
p. 114.

Cum approbatione tamen) Sequitur Aut. sententiam Br. Bl. & aliorum qui ad statuta confirmationem superioris requirunt. Sed contrariū defendunt præter Jatonem hic allegatum Vasquius l. 1. Illust. controvers. quest 47 n. 9. Treut. d. disput. 18. fin. 8. lit. B. quæ sententia potest recipi & in iis qui secundum quid superiorē agnoscunt. Nam si absolutè, aliud dicendum erit, cum hi simpliciter ab Autoritate Imperantis dependeant, ita ut in arbitrio ipsius sit, statuta eorum vel confirmare vel abrogare l. 3. §. 5 ff. de sepulch. violat. Schneid. ad § 3. Inst. de l. N. G. & C. n. 14. Bronch. cent. 1. assert. 6. Sed & illorum statuta ita demum rata sunt, si ad præjudicium superioris non tendant, nec contra bonos mores quicquam contineant, alias à Principe iis posse derogari non est dubitandum. (b)

Aut permittant) Pacius cent. 1. in vul. quest. 9. (c) eam quæ permittit, proprie esse legem negat arg. princ. tit. 24. in frag. Ulpian. ubi verba legitima dicuntur imperativa; sed refellitur hæc opinio non tantum ex l. 7. ff. h. t. sed & ex l. 20. & 22. ad L. Jul. de Adult. ubi L. Jul. permittit patri filiã adulterã, ut & ipsũ adulterum in adulterio deprehensos occidere Duar. ad h. t. cap. 4. Item l. 5. C. de jur. & facti ignor. quæ militi etiam post sententiam exceptione uti permittit gloss. ad l. 6. ff. h. t. Et quis negabit L. illam 12. tabb. uti quisque rei sue legasset, ita jus esto. proprie legem esse

esse & Hilliger ad Donell. d. l. 1. cap. 5. lit. B. (d)

Et si ratio sit obscura) His obstare creditur l. 8. C. de lud. sed facile distinctione hæc difficultas tollitur. Aut enim verba & sensus legis certus & clarus est, & tū ei omnimode parendum est, quāvis dura videatur l. 12. qui & à quibus. nisi manifestè pugnaret contra Deum & honestatem l. 15. ff. de condition. inst. & l. 188. §. 1. de R. I. aut sensus legis dubius est & tum æquitas rigori præferenda; quòd legislator semper præsumitur voluisse quod velle debet, nempe quod est æquius & benignius d. l. 5. C. de jud. l. 5. C. de ll. l. 90. de R. I. Aristotel. 5. Ethic. cap. 10. & ibi Magir. add. Connan. l. 1. comm. c. 11. Don. 1. comm. 13. Fach. 1. controvers. 3. Brobach. 1. assert. 5. Arum. exercit. 20. th. 5. Treutl. d. 1. th. 2. lit. B. ibique Bachov. (e)

Scriptura specifica est differentia) Verior est Connani hic improbata sententia d. l. 1. Comm. 10. n. 4. Scriptura enim neque de essentia legis est, ut præter A. N. & alios putat Niellius disp. Feud. 1. th. 2. lit. A. nec de existentia, ut Forst. lib. 1. disp. 1. quest. 3. 4. (f) Sed accidens solū, ad hoc plerunque necessarium, ut lex eo melius in notitiam pervenire possit arg. l. 2. §. 4. ff. de O. I. Legis enim substantiam constituit sola legislatoris expressa voluntas æquitati & rationi conveniens arg. d. l. 6. ff. de J. & I. §. 4. Inst. de I. N. G. & C. quæ perfecta est & antequam in scripturam redigatur arg. §. 10. Inst. d. t. ubi Lycurgi leges non scripta. & d. l. 2. §. 4. de O. I. & l. 6. C. qui bonis cedere possunt. Vult. ad §. 3. jnst. d. t. Vac à Vacun. l. 4. declar. 63. n. 3. & Arum. exerc. 1. th. 16. Treutl. disp. 1. th. 5. lit. B. ibique Bach. Val. Riemer. illust. controuv. decad. 1. coroll. 1.

Excepto Principe) Hac in quæst separandæ sunt ll. fundamētales ab aliis ll. (g) Nam illis quasi ex contractu obligatur Princeps, his vero omnibus solutus est l. 31. ff.

Idem
Dn.
Hahn
p. 124.

N. 7.

h. t. & Nov. 105. Quamvis secundum eas ut par est, vivat
S. ult. Inst. quibus mod. testam. infirm. l. 23. de leg. l. 3. C. de test.
l. 4. C. de ll. pugnatur enim cum absoluta principis pote-
state, ll. subjici, obligari, sed nō pugnatur ll. servare, legibus
vivere arg. ad. ll. Quippe recte facere cives suos optimus
Princeps faciendo docet, cumque sit imperio maximus,
exemplo major est, inquit Vellej. Patereul. 2. Et hanc etiā
Cyni, Br. Salyceti in d. l. 4. C. de ll. sententiam fuisse testa-
tur Bachov, ad Tr. h. d. th. 6. lit. B. Riemer. dec. 1. q. 7. Adde
Arum. ad ff. 1. th. 8. Dn. Ungep. ex 2. q. 5. Tholol. l. 7. de Rep.
c. 20. itē Bod. l. 1. de Rep. c. 8. & in primis Alb. Gentilis in d. re-
gia 1. sed an hoc in nostro Imperatore etiā adhuc obtinet?
Neg. Vult. in l. 1. n. 8. C. ubi senator vel clariss. & Bod. lib. 6.
de Rep. cap. 6. ubi contendit statum imperii nostri hodi-
ernum Aristocraticum esse, & Imperatorem imaginem
Majestatis regię habere, non re ipsam; (h) sed affirmati-
va verior est per d. l. 31. ff. de ll. cui cum nusquam deroga-
tum reperiat, utique adhuc stabit, & Impp. nostri ad-
huc ll. soluti erunt (i) arg. l. 32. in f. C. de Appell. Gail. l. 1. obs.
14. n. 6. & 2. obs. 58. n. 2. & 9. obs. 124. n. 2. Myns. cent. 4. obs. 8.
& 5. cent. 97. Anton. Hering. de fidej. cap. 7. n. no. Add. Go-
thofred. Anton. disp. Anti vult. 1. ubi hanc sententiam e-
legantur defendit & ad contraria respondet.

N. 9. *In eo qui superiorem) Videtur A. N. tacite iis quę*
supra in materia statutorum dixit n. 3. contradicere, sed
quęstionis ipsius decisio patet ex iis quę supra ad num. 3.
diximus. (k)

Idem *Porro quod arbitrantur) Hęc videtur sententia*
 statu- *gl. inc. fin. S. fin. extra. de consuetud. ubi inter requisita con-*
 it Dn. *suetudinis (l) ponit & majoris populi partis usum; sed eā*
 Itahn. *recte A. rejicit, cum sufficiat consuetudinem in notitiam*
 p. 140. *populi pervenisse, ut de tacito ipsius consensu constare*
 possit

Ad Tit. III. de LL, Senatusque Consult. & long. consuet. 47
possit § 9. *inst. de I. N. G. & C. Gl. 32. §. 1. ult. ff. h. t.* Proinde
rectè *Schneidw. ad § 9. nō* requiri quod major pars popu-
li usa sit consuetudine, sed sufficere si actus aliquot cele-
brati sint, sciente majore parte populi & non contra-
dicente.

Quare laudabiliter) Cum enim consuetudo juris
sit species §. 3. & §. 9. *Inst. de I. N. G. & C.* ratione etiam
certa & justa niti omnino necesse est *l. 14. l. 39. de ll. Nov.*
134. c. 2. 3. & 4. distinct. 8. & ibi gl. Nam omnia jura ra-
tioni & æquitati convenire debent *ut sup. ad t. I. n. 17. di-*
ximus: Et eleganter hoc probat *A. num. 5.* Proinde
possit vix admitti quod infra ex *DD. refert,* & irrationabilē
usu præscribi longissimo tempore; Aut enim pugnat
consuetudo cum ratione & æquitate, & nullo unquam
tempore præscribi (m) potest *arg. c. 4. & 5. d. dist. 8.* aut
non pugnat consuetudo cum ratione & æquitate, sed le-
viter tantum deflectit, & rationem generalem ad circum-
stantias accommodat, & tum etiam breviori tempore e-
am præscribi posse non dubitandum est.

Quenam autem sit rationabilis) *Gloss in d. c. f. §. fin. in*
verbo, rationabilis: dicit eam consuetudinem rationabi-
lē esse, quæ cū jure nō pugnat. *DD. verò variè* distinguunt
ut refert *Gail. 2. obs. 35. n. 9.* Sed communis & vera est
Aut nostro probata sentētia, id iudicis arbitrio commit-
tendum *Gail. d. l. n. 13.* Adde *Menoch. 2. C. I. 2. 1. cas.*
82. & Sichard. ad rubr. C. que sit long. consuet. n. 12. (n)

An autem contra jus) Quæstio est an contra jus
scriptum possit consuetudo introduci, adeoque per eam
lex abrogari? Ubi rectè distinguit *A. N.* inter populum li-
berum & alterius imperio subiectum; non & inter con-
suetudinem & desuetudinem. Nam & consuetudine
contraria legem priorem tolli patet ex §. *fin. Inst. de I. N.*
G. & C.

Idem
statu-
it *Dn.*
Hahn
p. 141.

G. & C. & l. 32. §. h. t. modo superior initio inobedi-
entes ad obediendum legi non coegerit, sed dissimulave-
rit Duar. *adh. t. cap. 12. & lib. 2. Disp. cap. 32.* Nec obstat
pr. 1. de testam. §. 4. Inst. de obligat. qua ex delicto. §. ult. 1. de
moxal. act. & alii textus in quibus desuetudinis fit mentio,
nam & ea rectè dicuntur abiisse in desuetudinem quæ cõ-
traria consuetudine abrogata sunt. Dn. *Vngep. d. Ex-*
erc. 2. q. 8. Deinde non obstat *l. 2. C. que sit Long. consues.*
quia loquitur de consuetudine irrationabili *arg. c. fin. X.*
de consuetud. Fachin. d. controvers. 105. Arum. exercit. 1.
th. 21. (o) Tertio minus obest l. 3. §. 5 ff. de sepulcr. violat.
Nam ibi hoc tantum dicitur, principalibus constitutio-
nibus quamcunque legem municipalem, adeoque con-
suetudinem tolli posse Duar. *d. c. 12.*

Actuum frequentia) A. hic cum Dd. communiter
ad consuetudinis introductionem duos actus sufficere
putat: sed nescio an hoc ll. nostris satis conveniat, quæ
actuũ frequentia requirunt *l. 1. C. Que sit long. consuet. l. 3.*
Cod. de adif. privat. Frequenter autè dicitur fieri non quod
bis aut 3. sed quod sæpe & crebro fit *l. 5. & 6. ff. de ll. l. 15.*
§. 22. ff. de injur. Proinde rectius ii qui iudicis arbitrio
id relinquunt *l. 1. ff. de Iure delib. (p)* Nec obstat *l. 3. C. de Episc.*
Non enim loquitur de comuni consuetudine civitatis, de
qua nobis sermo est, sed de moribus & assuefactione uni-
us hominis, ut rectè Cujac. *20. obs. 1. Conn. 1. comm. 10. n.*
6. Arum. d. Exerc. 1. th. 20. lit. A. (q) Illud rectè quod etiam
actibus extrajudicialibus consuetudinem probari do-
cet, quæ enim tacito consensu introducuntur, iudicis
præsentiam non requirunt *l. 28. C. de transact. Gail. 2. obs.*
31. n. 8. Schneid. add. §. 9. Inst. de l. N. G. & C. n. 6 Vult.
n. 8. Nec resistit l. 34. ff. h. t. Respondet enim Donellus
d. l. 1. comm. 10. consilium ibi esse non iustum, cum melius
quidem

dem
statu-
it Dn.
Hahn
p. 142.

quidem sit, si contradictorium iudicium appareat, eo tamen deficiente extrajudicialibus actibus rectè probe-
tur *arg. l. 38. ff. h. t.* Adde Anton. Fabrum *in Jurisp. Papin. tit. 2. p. II. illat. I.* Arum. *d. th. 20. lit. B.* ubi etiam
ad *l. I. C. que sit long. consuet. respondet.*

Secundo diuturnitate temporis) Dd. tempus in
consuetudine variè accipiunt & definiunt, ut videre est
apud Schneid. & Vult. *ad d. §. 9. Inst. d. t.* A. N. 30. annos
requirere videtur: sed verius est, cum & hic nihil certum
reperiatur definitum, id quoque iudicis arbitrio relin-
quere: quod ex actuum frequentia & temporis diuturni-
tate æstimabit, an populus tacitè consensisse adeoque
consuetudinem introduxisse videri possit. Non obstat
quod longum tempus in jure nostro decennium signifi-
cet §. 1. *Inst. de usucap.* cum simil. Nam id non perpetuum
est, quia & 40. annos significat *l. 57. §. I. ff. de R. N. l. 2. C.*
de prescrip. 30. ann. alias 30. *l. II. C. de fund. patr.* alias 20.
l. I. §. ult. l. 2. in pr. l. ult. ff. de aqua & aqua pl. nonnunquam
100. l. 3 2. C. de SS. Eccles. & Authent. seq. Connan. d. c.
20. n. 8. Cujac. *lib. 20. obs. 1.* Duarenus *ad hunc tit. c. II.*
Bronch. *cent. 1. assert. 8.* Treutl. *d. D. I. th. 9. lit. E.* ibique
Bachov.

ANNOTATIONES.

(a) Si quis omnino comparationem exigat, cum ipsius Prin-
cipis constitutionibus conferre non dubitabimus, perparietari-
am illam, quantum Imperator in Imperio, tantum possunt Sta-
tus in suo territorio VVesemb. *cc. de ll. n. 3.* Et ferre solent ejus-
modi leges territoriales frequenter cum consensu Ordinum Pro-
vinciæ der Prælaten / Ritter / und Landstände / daß der gemeine
Ausschuß von der Landschaft / das sind die von der Ritterschafft
und fürnehmste von den Stätten / dazu beschriben werde / ceu de
G Pome-

Pomerania sua perhibet Dn. Sithmann. *nucl. ff. p. 25. de Holsatia*
Magnif. Dn. Cancell. Tabor *hypomnem. de obstag. c. 4. in fin. add.*
Cölnische Gerichts-Ordnung de anno 1538. præfat.

(b) Seu distinguendum inter municipia simplicia & privilegiata, ut est Brunsvicum, Hamburgum &c. Magnif. D. Cancell. Tabor *select. iur. quest. disp. 1. quest. 15.* quam distinctionem approbat Dn. Schutz, quando inter populum plenè & minus plenè subjectum distinguit *coll. ff. M. SS. hoc tit. th. 7.* An vero etiam contra jus commune? adhibe necessarias declarationes Magn. D. Canc. Tab. *notat. ad Dan. Ott. de l. P. cap. II. Commēt. Synopt. de contract. & jure colon. th. 22. Arman. Institut. pag. 113.* Magnif. Dom. Myler *de Principibus & Statibus Imperii c. 39. n. 4. & seqq.* Judæos statuta contra jus commune condere posse asserit Trentacinq. *lib. 1. resol. 3. n. 19.* Collegia autem propriè statuta non condunt, sed pacta inter se ineunt, qualia facere solent civitates Hanseaticæ, quorum etiam ratio in Camera habetur, ut factum in causa Conrad Jven/ contra fratres von Bhdame V Vehn. *thesaur. præct. voc. Hanseestädt. no*

(c) Et Dn. Hahn. *hic. pag. 123.*

(d) Non deferenda hic communis: quanquam enim permissio virtus legis debiliior sit, suum tamen vigorem exerit in non uno juris articulo: & habet quoque suam vim coactivam in patientibus, quod cogantur illi hoc ferre, quod alteri conceditur, seu qui volunt resistere alteri, cui aliquid permittitur. Sunt insuper alii, qui in excessu peccant, virtutem legis consulentem & suadentem connumerantes ex *l. 10. C. de pig. l. 24. ff. de Rei vind. l. 56. solut. matrim. §. 3. Inst. de pupill. subst.* Resp. Cujac. *ad l. 7. h. t. pag. 8. B.* suadentis legis nullam esse virtutem (sc. legalem) sed manere legem imperfectam Ulp. *frag. tit. 1.* Qualis etiam est, quæ quid fieri verat, factum tamen non rescindit *l. 14. §. 14. de relig. & sumt. funerum.* adde Bach. *ad ægw. pag. 132.* Grot. *de l. B. & P. 2. 5. 16. ibique in Not. cum permissionem vix accuratè actionis negationem dixerat l. 1. c. 1. n. 9.*

(e) Vulgaris objectio & responsio; malumus dicere vocem æquitatis capi latè pro ipso jure, prout ex ipsa *l. 8. C. de*

de judic. patescere potest; ut tanto minus limitatione opus sit, nisi manifeste pugnet contra Deum & honestatem, quæ non de regula esse, eaque A. N. nota seq. ibi: voluntas æquitati & rationi conveniens. & infra n. 9. verb. quare laudabiliter. sibi contradicere videtur: Ecquæ nam lex, si contra Deum & honestatem pugnet? debet utique ad regulam summæ illius legis, quam in mente tanquam æstimationem & normam omnis juris circumferimus, congruere VVesemb. hic. quod si is qui Llatoris majestate fulget, sine ratione probabili jus constituere velit, lex in tyrannum, jus in injuriam transformabitur, at quando ratio probabilis cum voluntate & auctoritate Llatoris Majestatis concurrat, jam lex æqua & bona constitui potest l. 4. §. 1. C. de heret. Causa vero cur ratio non adjici solet, ea videtur, quod satis sit, talem l. ferendis præpositum fuisse, qui cæteris tum auctoritate, tum prudentiæ & acuminis præstantiâ prævaleat, ideoque non Rhetoris, sed legislatoris munere fungi debuerit *diff. Basil. volum. nov. pag. 574.* Licet enim quidam vocabulum legis, ut justa sit & bona, non involvere arbitrentur, vide Hornej. *Philosoph. Moral. p. 178.* attamen verius est, ut fallantur: nec Hornei quatuor arg. quicquam efficiunt. Non primum, à derivatione deductum: quoniam sive à legendo, seu delegendo, seu ligando petas & malis ill. accommodes, id homonymicè saltem non propriè fiet; qui itaq; malum ejusmodi statutum, mandatum, decretum legit, eoque se ligari credit, jus non protinus absolute statuit sed quoad formam externam & in malâ Republicâ; Non secundum, quia divisio ista Reipublicæ bonæ & corruptæ non est essentialis, sed accidentalis, & tantum à fine Imperantis desumpta, lex autem injusta, essentialiter & intrinsecè corrupta est. Non 3. quoniam civis bonus nondum est civis justus, nisi æquivoce ita dictus, quatenus servat prava instituta præsentis suæ Reipublicæ. Non quartum, quia Arist. 3. *Polit. 7.* aperte loquitur de forma externa, cujus intuitu lex ita dicitur in statu corrupto; Insignem hujus decisionis usum practicum referunt, quod populus non obstringatur decretis aperte injustis: *add. Dn. Felden elem. jur. univ. p. 1. cap. ult. num. 21. seqq. D. Sithman. nuclé. ff. p. 28. I. F. Horn. polit.*

part. archi. de civit. p. 209. seq. & eleganter de subiecto juris natur. p. 107.

(f) Non inutiliter hæc Forsteri distinctio retinetur, quandoquidem jus non constituendum sed constitutum ab accidenti & causa instrument. seu modo quo Majestas voluntatem suam declaravit, scriptum vel non scriptum dici, & ita non specie sed numero differre constat: quia itaque de ll. Romano Germanicis hic individualiter loquimur, distinctionem istam cōmodè applicamus. Quomodo enim propter conjunctam artis compagem, passim insertas relationes historicas, & φιλοσοφήματα, in usu forensi existerent, nisi beneficio scripturæ labili hominum memoriæ l. 44. de acquir. vel amitt. pass. quotidie inculcarentur? Recess. Imper. VVorm. de an. 1521. §. Es sollen auch. Fecit ea ratio & major certitudo, evidentia, ac duratio legis scriptæ, ut non scriptæ longis parafangis ab Autoribus præferretur, post Benincal. ad tit. X. de Constitut. in 6. q. 2. & 3. Lyclam. 7. membr. 12. Dn. Loccenius exerc. jur. 1. §. 25. & in eundem finē certo tempore alibi prælegi solent, utpote ll. Mosaicæ quolibet olim septennio Dent. 31. v. 10. 11. LL. Suedicæ quotannis semel c. 23. LL. municip. de jur. Reg. Dn. Loccen. d. l. §. 26. junge Ordin. Solmens. tit. 32. rubr. daß diese Solmische Gerichts auch Land-Ordnungen jährlich den Schöpffen in allen Gerichten soll verlesen werden. Casci Germani leges suas cantu servare studebant, unde adhuc hodiè versiculos cantilenarum Gesäß appellare videmur Dn. Danhawer, disp. de Leg. §. I.

(g) Triplicem hujus quæstionis sensum involvit Dn. Hahn. h. p. 1. 6. Primo itaque, si genericè de omnibus Orbis Monarchis disceptetur, ad Politicæ Magistroseundum, iique conjungendū: secundo si specificè de Imperatoribus Rom. antiquioribus, ut & tertio individualiter de moderno Imperatore διασκει-
ψis formetur, cum A. N. supponimus vinculum legum superiorum, quo nemo sanus ullum mortalium exsolvet: tantummodo igitur dubium restat circa ll. inferiores h. e. à principe ipso vel Antecessoribus conditas, & hæc

respi-

Contractum; & quoniam hi plerique ex jure G. oriuntur, utcumq; jure civ. recepti & quoad tenus informati sint, quia tamen pristinam suam vim usque dum retinent, ideo Principem fortiter adstringunt, ita ut judicio quoque condemnari possit, si ipsi vel cum privatis res sit. 2. Actus e.g. testandi, donandi, aliasque juris c. solennitates peragendi: & Princeps est solutus iis l. 31. de ll. (quam non intelligens suaviter cum aliis traducit Marinius de scop. Resp. Polon p. 166.) l. 3. C. de testa licet laudabiliter faciat si & eas adhibuerit. l. 4. C. h. t. §. ult. hist. quibus mod. test. infirm. juxta vulgatum:

Præful ut amptuat, inde & volgu redemptruat olli.

licita quæ sunt ex l. 19. de V. S. vel

respi-
ciunt
facta
vel

illicita v.g. si designet quid contra bonos mores civitatis l. 42. de V. S. luxuriosè vivendo &c. & locum habet vis directiva non coactiva; quam distinctionem licet explodat Enenkel. lib. 1. de privil. cap. 8. n. 73. & Lymnæus vid. Dan. Or. l. P. p. 171. & novissimè fictus ille Marinius de scopo Resp. Polon. cap. 8. p. 167. meris tamen sophismatis grassantur.

(h) Falsa hæc ratio à Dn. Ludvvello rectè reprobata: cui ab accuratioribus semper contradictum, testante Dn. Hornio polit. part. architect. de civit. p. 374. Ipsa potissimum capitulationi superstruitur, præterquam autem quod certis ll. vinculis affricant esse summam potestatem tum rationi juris, tum societati humanæ convenientius sit, de quo aureum Platonis dictum: Imperium minus ll. solutum molestissimum est, & societatis civilis impatiens vid. Dm. Cyriacum Lent. Polit. part. post. pag. 613. hinc vix Monarcham sine capitulatione reperies, de Hispani Auth. anonym. de jure magistr. fol. 63. Galli d. l. fol. 13. & 73. Ungariæ Bonfin. de Rep. Vng. dec. 4. lib. 9. Sueci im tagebuch Rünigebalten: & aliorum citat Sithman. spec. Imperii Rom. p. 681. de tota hac lite

judicet vir ingenii summi Hug. Grotius *de iure B. & P.* 1, 3, 16.
 „ *ibi* : Tertia observatio sit: non desinere summum esse impe-
 „ rium, etiamsi is qui Imperaturus est, promittat aliqua subditis
 „ aut Deo, etiam talia quæ ad Imperii rationem pertineant. Nec
 „ jam de observatione Juris naturalis & Divini, adde gentium,
 „ loquor, ad quam Reges omnes tenentur etiamsi nihil promise-
 „ rint, sed de regulis quibusdam ad quas sine promisso non te-
 „ nerentur. Verum esse quod dico, ex similitudine patrisf. ap-
 „ paret, qui si quid familiæ facturum se promiserit, quod ad fa-
 „ miliæ gubernationem pertineat, non eo desinet in sua familia
 „ Jus summum, quantum fert familia, habere. Nec maritus ma-
 „ ritali potestate privatur, eo quod aliquid uxori promiserit.
 Quæ vero sequuntur apud virum Magnum, non malè castigat
 Dn. Horn. *polit. part. architect. decivii. p. 471. seq.* Hinc
 simul putet cur *supra p. 43.* statum mixtum negaverimus:
 abeuntibus hic in diversa tantum non omnibus, ut ferè ne-
 sciant an mas, an fœmina, an hermaphroditus, aut aliud amphi-
 bium status sit in tam variis otiosis speculationibus; Accu-
 ratè itaque inter rem & modum rei, seu exercitium, quod
 certis limitibus circumscriptum, distinguendum est, quod
 imperitis perpetuo inculcandum monet Dn. Horn. *d. l. p.*
 479. nisi Potentissimos etiam Status nostros superioritate sua
 territoriali privare velis, qui vel pacto vel consuetudinis longæ-
 væ auctoritate in causis Reipublicæ salutem concernentibus Or-
 dines die Landstände consulunt, vid. Franzke *resolut. pract. pref.*
ibi: Quam laudabili instituto Illustr. Princeps noster curas suas
 in omnibus causis Reipublicæ statum concernentibus vobiscum
 quasi partiatur, vos non latet. Communicatione enim hujus-
 modi consiliorum facta vos & cæteri Provinciales tanto prom-
 ptiores fuistis ad exequendum ea quæ tanquam medicina quæ-
 dam præsentis malo applicari visa sunt. Sic etiam à Sereniss. Brand.
 Elect. Ordinibus Marchiæ Provincialibus promissum: Zu dem
 wollen wir keine wichtige Sach daran dem Land gedeien oder ver-
 derben gelegen / ohne unserer Gemeine Landständ vorwissen und
 rath schliessen oder fürnehmen zc. Welches wir für uns/unsere Er-
 ben

ben und Nachkommen bey unsern Fürstl. Würden bewilliget und zu-
 gesaget. Ridiculum itaque aut etiam injurium, nequid gravius di-
 cam, quando excipitur decipi hic multos ambiguo nominis so-
 no, aut rerum externarum specie: obsecro an lusus, umbræ, si-
 mulacra, mendacia, tot Illustribus & quotidiana praxi roboratis
 monumentis impingentur? audiamus de tantâ re Potentissimum
 Saxon. Elect. in lit. ad Sereniss. Hass. Landgravium ob maturatio-
 nê electionis Casaræ de dato Dresdæ 16. Octobris 1657. apud
 Pastorium pag. 660. ibi: weiln unsere Vorfahren an einem Theil
 für die höchste Ehr und Herrlichkeit geachtet/die Gewalt zu haben/das
 sie auß Ihrem gebliht und teutscher Nation einen Herrn und O-
 berhaupt für sich frey und ungehindert wehlen mögtē/ Dem alle Po-
 tentaten der Christenheit sonderbahre Ehrerbietung zuerweisen
 und für den höchsten Monarchen zuhalten nicht weiger-
 ten / zum theil war genommen das etliche derselben solche præemi-
 nenz der teutschen Nation mißgönneten &c. junge Respons. legato
 Pontificio ad concilium invitanti Naumburgi datum apud Frei-
 berg *Germ. perturb. & Restaur. p. 2. p. m. 163. lib.* Die protestirende
 erkennen niemand vor ein **Obern als den Kaiser.**

(i) Atque Imperatoris exemplo etiam quoad Autono-
 miam suam Imperii proceres jure Maiestatis analogico, fulgentes,
 quam legislativam potestatem adhuc seculo XIII. absque sin-
 gulari privilegio aut confirmatione Imperatoria non usurpatam
 refert Bofold. *de libr. jur. cap. 9.* Non autem Consules & Se-
 natores quoad statuta sua *Carpz. Jurisp. forens. 3. 12. 17.*

(K) Quo etiam nos remisisse sufficiat.

(L) Consuetudo est jus civile non scriptum, quod usus
 approbavit, §. 9. *l. de i. N. G. & C.* diurni enim mores (post-
 quam) consensu utentium comprobati (fuerint, & ita in consue-
 tudinem abierint) legem imitantur. Itaque mores (mos,
 per syncopen, à voce modus deduci videtur, ita Galli ajunt
 à la mode quod est ex consuetudine) actus quibus consue-
 tudo introducitur, consuetudo verò ipsum ius significat, con-
 fer Vallens. *lib. I. Tit. 4. §. 3.* & Ampliss. dn. Rebhan *hodeget.*
jur. p. 68. ac differunt propriè loquendo tanquam causa & effe-
 ctus,

actus, quod per simile à corio ad calceum ostendit Zas. ad l. 32. h. r. n. 21. Quid autem discriminis inter consuetudines & instituta maiorum? vide apud Sigon. *de jur. antiqu. Rom. lib. 1. c. 5.* Circa quæstionem hic ab Autore N. motam, distingue inter actus consuetudinem inducentes, qui singulorum sufficiunt: & consensum approbantem, qui etiam à maiore parte requiritur: Atque sic in praxi obtinere inculcat Mascard. *concl. 424. n. 52.*

(m) Præscribi dicitur hic latiori modo, vel in ordine ad certum & legitimum tempus, vel quod per tempus sit obtenta & ius tactum, ita *Panorm.* præscriptum ait esse obtentum per cursum temporis requisiti ad præscriptionem Nob. dn. Hahn. pag. 139.

(n) Germanicè dicitur, gute Eyrbare gebräuch/und redliche wohlhergebrachte Gewohnheit wehner. *obs. præct. voc. gen. ohnheit;* Rationabilitas autem requiritur juxta l. 1. C. *qua sit longa consuetud. l. 39. h. r.* quam Moralista secundum iustitiam 4. causarum examinandam monent; ratione causæ efficientis requirunt personas habiles introducentes: ratione causæ materialis, non debet cum peccato coniuncta esse; sed 3. ratione formæ, proportionaliter æqualitatem inter subditos continere, & ita 4. ratione causæ finalis salutem publ. omnimodo intendere Sylvester *summ. verb. consuetudo n. 2.* Suarez. *cap. 6 n. 17.* Becanus *theol. Schol. p. 2. tract. 3. quæst. 7.* Azor. *Inst. moral. lib. 5. cap. 17. §. 3.* Gabriel Vazquez in 1. 2. *Thom. 2. quæst. 79. a. 3.* Si enim irrationabilis fuerit, corruptela potius quam consuetudo est *c. ult. X. de consuetud.* licet longo tempore in usu fuerit: malè namq; ad inventa, malæque consuetudines neque ex longo tempore nec longâ consuetudine firmantur *Nov. 134. c. 1. vers. male.* quamvis per mille annorum spatiū durasset Reiser *hist. jur. p. 14.* adde Reform. Franckf. *præf. l. sibi:* Die Mißbräuche/so von alters hero in allerley Sachen allgemächlich eingeschlichen/ sind zu lezt vor recht gehalten worden. Exemplum habemus in rebus naufragorum Gail. *l. O. 18. n. 6.* Herm. Hermes *ad VVes. de l. Rhod. de jact. lit. C.* qui descripsit ex Zierizio *ad C. C. p. 214.* arrestatione corporum defunctorum Gail. *l. de arrest. c. 11. n. 28.* VVes. *de relig. & sumt. fun. n. 5.* bonis furtivis domino non restituendis Harpr. *ad §. 4. n. 17. l. de O. g. e. d. n.* puellis facinorosos peti-

petitione connubiali à supplicio liberantibus *ibid. ad §. 5. n. 66.*
Theodoric. *disp. crim. 10. 0. 7. 1.* Ut aurigarum, qui plautro onerato, casu vel incuriâ everso, hominem interemerunt, equi, plautrum, & quas vehunt merces publicentur. Item einen Todten halß lösen durch ein gering Wehr-geld oder Man-büße. Plura suggerit VVehner *thesaur. pract. voc. Gewohnheit.* Quare etiam in processu iudicii regii Suecici *art. 6.* ut juxta leges, recessus, & bonam ac laudabilem consuetudinem judicetur, præcipi refert Loccen. *exerc. jur. 1. th. 36.*

(o) Dn. Schutz *h. t. th. 5.* respondet 1. distinguendo inter tēpora Juliani, quibus conniventia Imperatoris populus nonnullam adhuc potestatem vel umbram eius habebat, cum Bachov. *ad Treut. 1. 1. 9. F. & G. & ad p̄gōra pag. 64. & seq.* secundò, quod per consequentiam vincat legem, si Princeps dissimulaverit & dissensum suum nō declaraverit Duaren. *cap. fin. de ll. Plures solutiones suppeditat M. D. Canc. Tabor de altero tanto. p. 357. junct. hypomnem. de jur. Obstagnii p. 8. §. 5.* Cum enim populus superiorem recognoscens non possit absque Principis consensu novas ll. condere *l. ult. C. de ll. Ergo nec novam consuetudinem arg. l. 3. §. 5. de sepulchro viol.* Nec jus publicum privatorum pactis mutari sultinet *l. 8. de pactis.* uti populus superiori subiectus privatorum loco est *l. 15. & 16. de V. S.* Deniq; ubi adest superioritas, ibi requiritur auctoritas Christ. Ohemius *discurs. Juridico polit. c. 3. n. 90. vide Gail. 2. obs. 31. n. 34.* Optimè distinguit Keinking *de Regim. secul. & Eccles. 2. 2. 9. 30.* Exemplū notabile, quòd multis in locis receptū, ut filius pro patre & contra, uxor pro marito & contra, debitum constante matrimonio contractum solvere teneatur, ceu in causa Agnesen im Hof contra H. Reinhardß ex Colonia Agrippina ad Cameram Spirensē devoluta, teste Mynsingero iudicatum est. Item ut non tantum suus, sed etiam extraneus quilibet hæres ex eo ipso instanti, quo pater familias diem obiit, rerum omnium hereditariarum possessionem nactus intelligatur; secundum quam, recensente Gail. & Myns. sapius Spiræ non solum in allodialibus, sed etiam in causa quadam feudali Gent contra Bochen 18. Maji An. 1555. à DD. Assessoribus decisum.

(p) In praxi tamen si duo actus probentur, accedente tem-

H

porc

pore longissimo, & contrarii non existant, res confecta videtur
 Carpz. *Iprud. for.* 2.3.22.7. Ampliff. Dn. Fabr. *repetit. Gail.* 2.31.3.
 Ampliff. Dn. Lauterbach. *conclus forens. exerc.* 2. th. 9. B.

(q) Non itaque necessarium consuetudinem contradictorio
 iudicio obtentam esse Grav. ad Gail. *lib. 2. concl.* 3. n. 17. ibique
 Ampliff. Dom. Fabric. *in repetit. pag. m.* 148. Harprecht *ad §. 9.*
Inst. de I. N. G. & C. Nobil. Dn. Lauterbach *conclus forens. exer-*
cit. 2. th. II. Mascard. *de probat. volum. 1. conclus.* 427. n. 3. Suarez
de ll. lib. 7. qd. II. n. 2. Zoes. *h. t. n. 10. & II.* Es ist zu Einfüh-
 rung und Beweisung eines Gebrauchs nach gemeiner opinion der
 Rechtsgelehrten nicht vonnöthen, daß derselbe in streitigen Rechten
 und gerichtlichen sene erhalten worden. Secus si quæstio incidat
 de consuetud. legē abrogante; Ubi omnino fortior probatio per
 actus judiciales requiritur, confer *C. l. A. h. t. th. 41.* V Vilhelm
 Anton. *de rescript. mor. subnex. coroll. sect. 7. th. 1.*

(r) Quippe quod nulla lege tempus in iure determinatum
 reperitur: proinde iudex, ut vir bonus & diligens pro rei qua-
 litate circumspectè, nū tempus quod decursum est, ut nunc po-
 pulus tacite consensisse intelligatur, sufficiat, æstimare poterit;
 ad quam quæstionem Icti nec respondere solent, nec de ea cer-
 tum jus constituere possunt, sed eam iudicis arbitrio pro cir-
 cumstantiarum varietate relinquunt, Menoch. *de arbit. jud.*
quæst. lib. 2. cas. 81. n. 2. Speckhan. *cent. 1. quæst. 73. n. 22.* Dn. Schutz
h. t. th. 6. Suarez *de LL. lib. 7. c. 18. n. 11.* Molin. *de l. & l. tr. 2. disp.*
77. Coras. ad l. 32. h. tit. n. 8. Diurnitatem in foro Saxonico VVe-
 semb. ait esse 30. & amplius annorum, h. e. Jahr und tag über die
 30. Jahr: nimirū requirūtur XXX & I. anni, VI. septim. & III. dies.
 Practici sufficere testantur si decē anni elapsi probentur Gail. 2.
obs. 31. n. 3. ibique Ampliff. Dn. Fabr. *in repetit. sect. 2.* Si vero
 consuetudo tendat contra id quod Principi in signū supremæ po-
 testatis est reservatum, tempus immemorabile requiritur, quod
 ex praxi deducit Sixtin. *de Regal. lib. 1. c. 5. n. 144.* Carpz. 2.3. 24.

Superpondii loco spicilegium faciamus *in hoc tit.* eorum,
 quæ non sine dubio transeunt. Enimvero posset primo statim in-
 tuitu, cum *rubr.* triplex sit, indagari, cur VVesebecius secun-
 dum membrū Scita ex professo non tractarit, quæ levi saltē bra-
 chio

chis n. 3. attigit? Resp. primo; plenâ manu materiam istam digessit
in comm. ad Cod. (quomodo alias etiam non rarò curis secundis
nonnulla reservare solitus est) postquam magis necessaria in ff.
exposuisset: Senatusconsultorum vero vigor jam olim enervatus
per Nov. Leon. 87. quia Imperator Orientalis Senatus veteris au-
toritatem Romæ nullatenus agnosci volebat, quæ solidior ra-
tio, quam Corvini *ad tit. C. de Senatu. c.* ut adeo hodiè cum Se-
natus nullus sit, quærere num senatus jus facere possit? superva-
caneum videatur Obrecht *de princ. Jur. th. 73.* Secundò; quan-
quam Wesenb. n. 2. promittere videatur, de ll. in strictissima si-
gnificatione se acturû, passim tamen in generaliore acceptione &
ad mores nostros directâ easdem pertractat, unde sub his Sena-
tusc. eum comprehendisse probabile; quo in negotio præeuntes
habuit ipsos compilatores, qui legem in ea latitudine *l. i. h. t. è*
lib. 1. definitionum Papiniani, I. C. t. acutissimi §. 4. Constitut. de
rat. & moth. à causa eff. definiverunt, quod sit (1. Virorum
prudentium consultum (nota hîc discursum, utrum princeps si-
ne consilio I. C. torû Legem facere possit? Morla empir. jur. part. 1.
tit. 1. q. 3.) (2. communis Reipublicæ sponso ad obsequium vel
pœnam. Hinc disquiritur an hæc definitio statui Monarchico &
ævo Justiniani, seu potius Reipublicæ Atheniensium, apud
quos delicta involuntaria puniebantur l. 16. §. 8. de pœn. conve-
niat? Vid. Nobil. atque Ampliss. Dn. Struv. h. t. th. 6. VVifem-
bach ad ff. disp. 4. th. 5. Prius nos affirmamus: cum posterius refu-
tet (1.) l. 8. C. h. t. quæ est ipsorum Principum. [2.] ratio l. 32. §.
unic. h. t. Est enim legislatio actus æternus & requirit omnino etiâ
in statu regio approbationem populi per usum Nov. 4. pref. Mag.
D. Cancell. Tabor Collat. I. R. & Francof. pag. 12. Coll. juris Rom. &
Hung. p. 1. sect. 3. E. d. lit. E. De altero tãto part. 2. art. 1. §. 6. De regim.
Eccl. pag. 48. quâ sententiâ Dn. Klok in vota sua Cameralia retulit
relat. 3. n. 194. junct. Anton. Sola in proœm. ad Const. antiq. Sabaud.
gl. 4. n. 38. & facit, quòd boni principes non solum suo, sed & con-
siliariorum nomine Constitutiones interdum publicent, majo-
ris sc. decoris ac auctoritatis legibus conciliâdi gratia, ut populus
tanto libentius iis se submittat, quo magis intelligit, virorum
prudentum consilio maturè discussas, examinatas, constitutas,

sancitasque fuisse; ita in *Constitutione Holsatia provinciali de Ob-
stagiis legitur: Ist unser Christian des IV. Johan Adolphen sampt
unser beystehenden Stadthalter und Rähste dieser Gemeine gerichtli-
che bescheid/ adeoquorectè potestas legislatoris ex una, voluntas
populi ex altera parte pro ll. causa efficienti proxima assignat-
ur, est autem juxta ductum l. pen. h. t. Cujac. 14. obs. 16.*

absolutè libe- ra, & decla- ratur consen- su	expresse, hinc ll. & Plebiscita (ritus seculi Justiniani in lege generali con- dèda descriptus est in <i>Nov. 8. post epil.</i>) Tacito l. 35. h. t. hinc consuetudo.			
		<table border="0"> <tr> <td rowspan="2">volun- tas vel</td> <td rowspan="2">Rei, cū propter multitudinem populi, magi- stratus partes il- lius explevit.</td> <td>Primariò Senatus, unde Scta.</td> </tr> <tr> <td>Secundariò, præ- tores & ædiles, hinc edicta & jus honorarium.</td> </tr> </table>	volun- tas vel	Rei, cū propter multitudinem populi, magi- stratus partes il- lius explevit.
volun- tas vel	Rei, cū propter multitudinem populi, magi- stratus partes il- lius explevit.	Primariò Senatus, unde Scta.		
		Secundariò, præ- tores & ædiles, hinc edicta & jus honorarium.		
Quadantenus submissa, quæ attribuitur ne- cessitati vel	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2">Status ipsius quo duplex jus</td> <td>Primarium, Constitu- tiones Principum.</td> </tr> <tr> <td>Secundarium, Re- sponsa Prudentum; quæ ex usu Reip. in partem legum vocata fuisse, sine prægnante causa olim <i>Dn. Cant- Franzke</i> negavit.</td> </tr> </table>	Status ipsius quo duplex jus	Primarium, Constitu- tiones Principum.	Secundarium, Re- sponsa Prudentum; quæ ex usu Reip. in partem legum vocata fuisse, sine prægnante causa olim <i>Dn. Cant- Franzke</i> negavit.
Status ipsius quo duplex jus	Primarium, Constitu- tiones Principum.			
	Secundarium, Re- sponsa Prudentum; quæ ex usu Reip. in partem legum vocata fuisse, sine prægnante causa olim <i>Dn. Cant- Franzke</i> negavit.			

*Porro, ait VVes. n. 6. ad jus rerum, non universum jus spectare
quod dicitur in l. fin. h. t. & sequitur Treutl. l. 2. t. A. Verùm expo-
sitionem istam non admittit signum universale, totum: atque li-
quido apparet idem in jure personarum & actionum vid. t. t. l. de
Nupt. adopt. & quibus mod. jus p. p. solv. & t. t. C. de p. p.*

*No. 7. Est obligatio ad scientiam, obedientiam, aut pœnam.) Non
quod per se in pœnam, ut in obedientiã feratur, sed quod defectũ
obediẽtiæ pœna resarciat, & ejus metu obedientia, præcipua legis
meta, valeat, Dn. Cyriacus Lentulus *pol. part. post. p. 625.* Cum
verò pœna expressa non est, arbitraria subintelligitur l. 13. de pœn.
l. 1. §. 1. de effract. Cæterũ ogganniũt Anabaptista, etiã illi quos So-
cinus*

ANNOTATIONES Ad Tit. III. de LL. SCIS &c. 61

cinus in novā lectam transformavit, legibus omnē vim adimētes, dum quod ad pœnam delinquentes obstringant, Magistratum ordinare posse penitus negant. Calviniani quidem cum quibus tenferunt Gerson, Jacob. Almainus &c. potestatem illam constituendi quid superioribus non abjudicant, transgressores tamen ll. illarum in conscientia non obligari postulant, quoniam conscientia non homines sed Deum respiciat. Verùm disertè de jure nostro Rom-Germanico id docet Franzke l. 2. *resol. pract. 5. n. 47. ibi. illud supremum, eminentissimum, plenum humanitatis equitatisque, tot seculis unanimi consensu receptum, in conscientia quoque obligat.* add. D. Hahn ad *VVes. de usurp. & usucap. n. 11.* Itaque Resp. 1. Non absolutè pronunciatum istud accipiendum esse; Immediatè Deum respicit sub ratione cultus, per ll. *divinas*, mediatè Magistratum non per se sed quatenus Minister Dei est. 2. quod ll. disponant de actibus indifferentibus, & intermediis; Resp. ab initio quidem nihil refert h. e. intrinsecè neque justæ neq; injustæ sunt, sed quamprimū sancitæ sunt, obligationē suā etiam in subjectos accipiunt. Tertio, si obligarent, Principes possent ad pœnam æternam obligare. Resp. fieri id per consequentiam & indirectè, cum ll. sint munitæ præcepto divino, quod nimirum subditi secundum illas vivere debeant, dn. Schutz *h. th. 16. VVurmser Exercit. jur. Pub. 7. th. 10.* vide tamen dn. Cyriac. Lentul. *Politic. part. post. pag. 639.* An autem is qui contra legem ante insinuationem eius, commisit, sciens legis contenta, in pœnam eius incidat? Neg. Vigel. *decis. jur. contro. cent. 3. q. 52.* Dn. Lauterb. *concl. for. ex. 2. th. 3.*

Quicquid hætenus diximus, in sine dubium uno quasi ictu prosternere videtur. Scimus ll. sacratissimas quæ construngunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debere, ut universi præscripto earum manifestius cognito, vel inhibita declinent vel permittitur l. 9. C. ll. 1. 3. *cod.* nec cuiquam ignorare eas permitti l. 12. C. de jur. & fact. ign. vid. dn. Loecen. *Synops. jur. ad ll. Sueticas accomm. dissert. 1. q. 1.* ut ideo respectu effectus practici promulgationem de substantia ll. rectè statuatur Vallentis. *ad X. lib. 1. lit. 4. §. 2. n. 9.* prout ideo non rarò edicta Principum nostrorum de suggestu prælegi, aut civibus ad campanæ sonitum

congregatis promulgari novimus: jam verò *σωματονομία* Juris
 nostri Latino, quin & Græco idiomate terfissimè prostat; utrius-
 que verò linguæ maxima subditorum pars experts est, & in ejus
 genio explanando sæpe etiam iis, qui inter eruditos nomen
 profitentur, aqua pendet, nam ferè longa ætas verba atque mores
veteres obliteravit, quibus verbis moribusque sententia ll. compre-
hensa est, quod negligentia asylum forsan non invitis multis eri-
 gitur; atquin obscuritates non culpæ scribentium, sed incitæ
 non assequentiū assignat Sextus Cæcilius apud Gell. 20. 1. Dum n.
 nostri homines plerumque studium philologicum insuper habe-
 re solent, inde ad vulgarem illam & quotidie occurrentem La-
 tinitatem assueti, proprietates linguarum, phrasas, & idiotismos
 non percipiunt, adeoque nec Corpus Juris, cum legunt, statim
 intelligunt, Dn. Danhavver *Idea bon. interp. 1. sect. 2. art. 2.* Sic
 quoque frustra ignoratæ linguæ Pelasgæ Accursium prætendunt,
 cui falso triviale illud: Græca sunt, ergo legi non possunt; attri-
 buunt, vide gnæviter ab ista imperitiæ macula summi ingenii vi-
 rum vindicatum à Clariss. ICio Conr. Dinnero *Consiliario Francico*
Virceburgico farrag. epithet. Græc. Latin. epist. dedic. ad Illustr.
Præpositum Combergensem. in med. Quomodo ergo contra l. 6.
ff. de decretis ab ordine faciendis. puniri, imo quomodo actiones
 suas secundum earum tenorem, quas justè ignorant Nov. 66.
cap. 1. Gabriel tit. de claus. concl. 3. n. 1. seqq. Menoch. *de arbitr. qd*
cas. 186. n. 10. Farinac. *consil. 65. n. 2.* & ibi Centolin. *in addit. lit. C.*
 populi instituere poterunt? Resp. Prudenter omnino facere
 Status nostros qui epitomas ex jure communi concinnatas in
 vernacula lingua edunt, omissis quæ artem attingunt & positis
 tantū iis, quæ conditionē civium tum quoad facta licita tū illicita
 propius concernunt, quales passim extare vel procurari videmus.
 Tetigit hanc rem die Nassau. Casenelbog: *Gerichts- und Land-*
Ordnung in præmiss. Confirmatione §. 1. fin. ibi: *Alldieweil wir*
dan befunden daß diese Gerichts- und Land-Ordnung also gethan /
daß unsere Underthanen von den fürnembsten Sachen / so
unter ihnen vorgehen / nottürftiger und gnüglicher unterricht
ist beschehen. *Inclytus Senatus Norimbergensis præfat. Reformatio-*
nis suæ de anno 1564. ibi: Wir Burgermeister und Rath: Nach-
 dem

dem unsere liebe Vorfahren und Eltern Seel. zu Pflanzung und Erhaltung rechtens und einigkeit zc. Auf den Kayserlichen geschriebenen Rechten und alten Gebräuchen zc. in ein Begriff und Reformation buch zusammen tragen / und damit sich niemand der Unwissenheit zu entschuldigen hette etlichmahl in truct bringen und öffentlich außgehen lassen / ohn zweiffel auß diesem Christl. fürnehmen zc. junct. Reform. Francofurt. præfat. 8. Dennach. ibi: den es sey daß Statutenbuch vor diesem nicht in truct gegeben sondern nur in der Cansley verwahrt und dannhero nicht fundbahr noch bewust gewesen/da die Statuta doch billich auch meniglich in der Stadt hetten bewust sein sollen/ die weil was jederman bindet auch jederman kund sein soll. add. Chur-Pfälzische Hof-Gerichts-Ordnung de anno 1582. præfat.

Ait VVes. n. 9. vers. *Conf. eruditē autem. inutiles sunt quæstiones, an à muliere, minore, familia, & uno homine, consuetudo introduci possit?* Quoniam tamen in probatione consuetudinis ad primum, qui obtineri potest, actum recurritur, hætenus saltem utilis quæstio videtur, dum videndum, an consuetudinem allegans propterea non audiatur, quod primus actus à muliere quæ legem condere nequit l. 1. de ll. vel alia simili persona, profectus sit? Et jam problema positum rectè negatur, ex ratione à VVes. *ibidem* subjecta. Dn. Lauterbach *concl. for. exerc. 2. th. 11. E.*

Ait d. n. 9. vers. *ad inducendam. & sine etiam actibus consuetudo immemorialis, si testes deponant sic semper fuisse observatum.* Nec dn. Hahn. nec, quod mirere, Lynceus alias Bachovius hic quicquam notant: & tamen contradictionem apertam hæc involvere videntur. Forfan juvari poterit VVesenb. si dicamus, *sine actibus probari*, non quod hic nulli requirantur, sed quod non opus sit certos ostendi & in specie doceri. Confer *C. l. A. h. t. th. 37. in fin.* imò non sufficit probasse seculi lapsum, sed constare oportet famam rei à majoribus ad nos transmissam, ita ut nemo superfit, qui contrarium viderit aut audierit. H. Grot. *de mar. lib. c. 3. fin.* qua in re exigunt Dd. ut testes ad minimum sint 4. annorum, & de 40. annis testificentur. Mynsing. *cent. 1. obs. 30.* Si verò tempus quod hominum memoriam non excedit, in probationem deducatur, computatur illud à primo, qui haberi potest, consuetudinis.

nig.

nis actu; nec opus, ut quod cautelæ loco advocatis VVes. noſter *alibi* inſtillat, primùm in genere, ſcire teſtes talem eſſe conſuetudinem, articulent, ac poſt demum per actus præmiſſum articulum robovent: quandoquidem hoc modo de jure, non de facto deponerent, quod abſurdum Mynſing. 6. O. 41. n. 14. Sufficit ſpecificaſſe diuturnitatem temporis & frequentiam actuum Maſcard. *concl.* 424. n. 2. Circa numerum teſtium Dd. diſſentiunt. In Gallia decem exiguntur Maſcard. *d. l. n.* 5. Totidem in Curiis provinciæ Belgicarum, ita ut omnes ſimul, per turbam ut pragmatici loquuntur, non examinatis ſingulis, referre debeant Perez *prælect.* in *C. qua ſit long. conſu.* 5. Diſtinctio haberi poteſt, quam refert Ampliſſ. Dn. Fabr. *repetit.* Gail. 2. O. 31. ſect. 6. Alii volunt non ut individua examinentur, ſed rogatio per tribus, curias, pagos & c. fiat, quod non abſonum, ſi cum Maſcardo *d. l. n.* 7. ſupponimus, in praxi ſervari, ut teſtes hoc in caſu etiam non jurati, vel parte alterâ non citatâ recipiantur, cū judex tanquã ſuper notorio per modû informatiõis procedere poſſit & debeat.

Ait: *cum in facto conſiſtat.*) An ergo conſuetudo jus eſt? interrogat noviffimè Her. Herm. *lit. O. hic.* & affirmat; Obſt. quod jus non indigeat probatione, & ea quæ juris factique ſunt inter ſe opponantur. Reſp. Conſuetudinem dupliciter conſiderari, & materialiter & formaliter. Illo modo ratione introductionis utique facta ſupponit, & inde nomen quandoque ſortitur; hoc, in formalitate ſua iam quieſcit, per tacitum populi & eius qui Maieſtatem in rep. habet, conſenſum inducta; ſpectatur ergò vel in eſſe vel in fieri: ſimilis virtuti morali quæ ſenſim vires acquirit, Connan. *l. comm.* 10. aut homini, ex comparatione *Alberici*, nam concipitur ratione; nalcitur experientiâ: adoleſcit plurium ſimilium imitatione: & conſummatur temporis diuturnitate, Seu ut Bachov. *ad τὰ πρώτα pag.* 64. loquitur: Facti dicitur eſſe conſuetudo quod ex factis cõſenſum populi teſtanti- bus, oritur & inducitur, itaque ubi in dubium vocatur (qui eſt ſectus huius quæſtionis) hoc ipſum in quo eſſentia eius conſiſtit, tacitus conſenſus populi per facta aliqua eſt probandus.

Plures iuris non ſcripti ſpecies recēſet *C. l. A. tit. 1. th. ult.* & quidem *n. ult.* auctoritatem rerum perpetuò ſimiliter iudicatarum,

ubi

ubi dissentienti Cujacio satisfaciendum, & distinguendum inter sententias singulas, & inter auctoritatem multarum rerum judicatarum. Illæ certæ sunt, sed jus propterea non constituunt: hæ incertæ sunt ratione subjecti & effic. præjudiciis autem receptæ utique partem juris non scripti constituunt.

Ait VVeseemb. *Stylus etiam ac consuetudo curiarum pro lege habetur*) A stylo aut formâ observata non discedendum l. 24. *admunicip. & Zas. ad l. 32. de ll. n. 22.* Stylus pertinet ad ordinationem judicii, consuetudo ad merita causæ. In ordinando judicio inspicimus stylum ubi agitur; in definiendo vero, non consuetudinē illius loci ubi agitur, sed cōtractus vel ubi res est v. *diss. Basil. vol. 8. p. 1113. Wes. cōm. ad tit. C. de judic. n. 27. Treutl. 1. 1. 9. A.*

Ex annotat. Bachov. *lit. I.* quærimus, cur in l. 7. *h. t.* omisum sit præmiari? Rationem ibidem additam approbamus, non verò alias ad *Tr. I. 1. 3. C.* propositas, quas ipse, dum *hic. & ad rã p. 132.* silentio transiit, repudiasse videtur.

Ait Bachovius *lit. u.* non tam propriè auctoritate quam quasi *ex usu valet*) Similis locutio in *comm. ad rã opōta pag. 143.* occurrit. Et ita alii quoque *Dd.* interdum scribere solent, vid. *Dn. Hahn. ad VVeseemb. part. post. pag. 1140. ibi:* quatenus Romana Jura hæctenus recepta non sunt. Verù licet Bachovii enunciatiū primâ fronte duriusculum appareat, si tamen penitus excutiat, non nobis adversabitur, qui statuimus nunquam probari debere Jus esse receptum, sed à jure esse recessum: Etenim auctoritas Juris æstimatur vel ex alterutra tantum parte Imperantium aut parentium (idque perperam *vid. supr. p. 59.*) vel ut l. 1. & 32. *§. un. h. t. l. 8. C. eod.* cum similibus requirunt, ex consensu partis utriusque. Si de auctoritate Imperantium loquaris aut Imperatores Græcos cogites, prout cogitasse videtur Bachov. etiã nos facile largimur, hæctenus legislationē Justinianeam Germanos vi imperii nō obligare: sed si de auctoritate Germãorū Imperatorū disputes, fortissimè leges istæ imperii subditos adstringat, & qui lege aliqua nititur, licet eiusdē observantiã non probet, tamē causam suã tamdiu habet fundatam, donec adversarius ius posterius monstret contrarium *Joh. Gutierrez lib. 1. pr. q. 77. n. 2. Excell. Dn. Lauterb. conclus. forens. Exerc. 1. th. 1. adde Ampliss. DD. VV. Leiser disp. 1. th. 16. ibi:* Jus Justinianum in Germania nostra pro iure communi sine dubio habetur. Hoc enim & Impera-

torum nostrorū & Statuum Imperii tam verbis, quàm facto ipso
 sapius declarata voluntas arguit, ut aded, quæ diversorum licet
 auctorum, LL. tempore Justiniani ex eius tantum jussu robur
 habebant, hodiè solùm ex Imperatoris & Statuum nostrorum
 auctoritate ius faciant. Notabilis locus est in *Confirmatione Or-*
dinationis iudicii Aulici Moguntin. ab Imp. Carolo V. die 21. Maj.
1521. data, ferè in fin: und insonderheit derogiren wir hie mit unserm
Kaiserlichen Befah C. de appell. l. & in majoribus & in minoribus.
Serner derogirè wir auch und insonderheit unserm Kayserlichen Be-
fah in l. properandum. C. de iudic. authent. qui semel. C. quomodo
& gn. iudex. & l. fin. §. illud. C. de temp. appell.

TIT. IV. De Constitutionibus (a) Principum.

No. I.

Lege Regia) Variæ sunt DD. opiniones de *l. Regia*, ut
 videre est apud D. Ungep. d. *Exerc. 2. quest. 4. & ult. Vult.*
Mynf. & alios ad d. §. 6. Inst. de I. N. G. & C. Sed verissi-
 ma videtur A. N. opinio, illam tempore Augusti latam es-
 se, quod pluribus probât (b) Dn. Ungepaur. l. c. & Arum.
d. Exerc. 1. th. 18.

Omne suum Imperium) (c) Nonnulli populum Jus suum
 in Principem communicativè non privativè transtulisse
 existimant, h. e. ita ut & ipse populus adhuc Maiestatem
 retinuerit, quo pertinet distinctio Majestatis in realem &
 personalem, quam post alios etiã defendit Besold. l. I. pol.
cap. 2. n. 3. (d) Verùm hæc sententia refelli videtur ex d. §. 6.
j. de I. N. G. & C. & l. 1. ff. b. t. ubi populus non communi-
 casse cum Principe, sed in eum transtulisse omne Impe-
 rium & potestatem suam dicitur. Nec obst. l. 7. §. 1. ff. de
capt. & postlim. ibi. Majestatem nostram. & l. 1. §. 1. ff. ad L.
Jul. Majest. ubi in populum Rom. crimen læsæ Maiest.
 committitur. Resp. enim ibi ICtos per populum Rom. e-
 jusque Maiestatem nihil aliud quàm Imperium ipsum
 Rom. intelligere. Deinde Principes humaniores, quavis
 omnis Reipublicæ potestas penes ipsos esset, nonnulla
 tamen per conniventiam populo Rom. indulgere sole-
 bant, ut rectè Bachov. *ad Trentl. volum. 2. disp. 32. sb. 1. lit. B.*

A. N. ad
Inst. p. 15.

Bene-